

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008



ISSN 2545-3998
DOI: 10.46763/palim

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ, КНИЖЕВНИ
И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC, LITERARY
AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 5, NO 10, STIP, 2020

ГОД. V, БР. 10
ШТИП, 2020

VOL. V, NO 10
STIP, 2020

ПАЛИМПСЕСТ

**Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања**

PALIMPSEST

**International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research**

**Год. 5, Бр. 10
Штип, 2020**

**Vol. 5, No 10
Stip, 2020**

PALMK, VOL 5, NO 10, STIP, 2020
DOI: <https://doi.org/10.46763/PALIM2010>

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип,
Република С. Македонија

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, Република С. Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, Република С. Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Георгета Раца, Универзитет Банат, Романија
Астрид Симоне Грослер, Универзитет Банат, Романија
Горан Калоѓера, Универзитет во Риека, Хрватска
Дејан Дуриќ, Универзитет во Риека, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Зеки Ѓурел, Универзитет Гази, Република Турција
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капaso, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Ѓурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Нагале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip,
Republic of N. Macedonia

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, United States of America
Tole Belcev, Goce Delcev University, Republic of N. Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delcev University, Republic of N. Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Georgeta Rata, Banat University, Romania
Astrid Simone Grosler, Banat University, Romania
Goran Kalogjera, University of Rijeka, Croatia
Dejan Duric, University of Rijeka, Croatia
Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey
Zeki Gurel, GAZI University, Republic of Turkey
Elena Daradanova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercrey, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Драгана Кузмановска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Светлана Јакимовска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Ранко Младеноски (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Светлана Јакимовска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. фах 201
МК-2000 Штип, С. Македонија

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Dragana Kuzmanovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Ranko Mladenoski (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST

EDITORIAL COUNCIL

Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip, N. Macedonia

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

BIBLIOGRAPHIC INFORMATION

Journal Name	PALIMPSEST International Journal for Linguistic, Literary and Cultural Research
Abbreviation	PALMK
ISSN (print)	2545-398X
ISSN (online)	2545-3998
Knowledge field:	UDC 81
UDC code	UDC 82
	UDC 008
Article Format	HTML/ PDF; PRINT/ B5
Article Language	Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish, Italian
Type of Access	Open Access e-journal
Type of Review	Double-blind peer review
Type of Publication	Electronic version and print version
First Published	2016
Publisher	Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip, Republic of N. Macedonia
Frequency of Publication	Twice a year
Subject Category	Language and Linguistics, Literature and Literary Theory, Education, Cultural Studies
Chief Editor	Ranko Mladenoski
Country of Origin	Republic of N. Macedonia
Online Address	http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL
E-mail	palimpsest@ugd.edu.mk
Profiles	<p>Academia edu https://www.ugd.academia.edu/PALIMPSESTПАЛИМПСЕСТ</p> <p>Research Gate https://www.researchgate.net/profile/Palimpsest_Palimpsest2</p> <p>Facebook Palimpsest / Палимпсест</p> <p>Twitter https://twitter.com/palimpsest22</p> <p>SCRIBD https://www.scribd.com/user/359191573/Palimpsest-Палимпсест</p>

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

9 ПРЕДГОВОР

Ранко Младеноски, главен и одговорен уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

Ranko Mladenoski, Editor in Chief of “Palimpsest”

ЈАЗИК / LANGUAGE

13 Виолета Јанушева

ФИГУРАТИВНИ ПЕРСОНАЛНИ ПЕРИФРАЗИ ВО МАКЕДОНСКИОТ
СТАНДАРДЕН ЈАЗИК

Violeta Janusheva

FIGURATIVE PERSONAL PERIPHRASES IN THE MACEDONIAN
STANDARD LANGUAGE

25 Марија Леонтиќ

ЗБОРОВНИТЕ ГРУПИ СО ТИТУЛА И ЗБОРОВНИТЕ ГРУПИ СО
СЛОЖЕНО СОПСТВЕНО ИМЕ ВО ТУРСКИОТ ЈАЗИК И НИВНОТО
ПРЕДАВАЊЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Marija Leontik

WORD GROUPS CONTAINING TITLE AND WORD GROUPS WITH A
COMPOUND PERSONAL NAME IN TURKISH AND THEIR EQUIVALENCE
IN MACEDONIAN LANGUAGE

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

35 Жарко Миленич

КАРТИНА СРЕДНЕВЕКОВЈА В ПОВЕСТИ „ТРУДНО БИТЬ БОГОМ“
А. И Б. СТРУГАЦКИХ

Zarko Milenic

THE PICTURE OF THE MIDDLE AGES IN THE NOVEL
“HARD TO BE A GOD” BY A. AND B. STRUGATSKY

43 Sandra Carapezza

IL CANTO DEI VIOLENTI. LETTURA DI «INFERNO» XII

Sandra Carapezza

THE CANTO OF VIOLENCE. READING «INFERNO» 12

КУЛТУРА / CULTURE

57 Петар Намичев, Екаатерина Намичева

ЈАВНИТЕ И ПРИВАТНИТЕ ОБЈЕКТИ ЗНАЧАЈНИ ЗА РАЗВОЈОТ НА
УРБАНОТО ГРАДСКО ЈАДРО НА СКОПЈЕ

Petar Namichev, Ekaterina Namicheva

THE SIGNIFICANCE OF THE PRIVATE AND PUBLIC BUILDINGS FOR
THE URBAN DEVELOPMENT OF THE CITY CORE OF SKOPJE

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

- 73 Marika Strano**
«IL RUOLO DELL'ANSIA NELL'APPRENDIMENTO DI UNA L2/LS»
Marika Strano
«THE ROLE OF ANXIETY IN L2/LS LEARNING»
- 83 Ümit Süleymani**
MAKEDONYA'DA İLKÖĞRETİM 1-5. SINIFLARDA ANADİL MAKEDONCA, ARNAVUTÇA VE TÜRKÇE DERSİ KİTAPLARINDA BİLMECELERİN ZİHİNSEL GELİŞİMİNE KATKISI
Ümit Süleymani
CONTRIBUTION OF RIDDLES TO MENTAL DEVELOPMENT IN MACEDONIAN, ALBANIAN AND TURKISH TEXTBOOKS IN PRIMARY EDUCATION FROM 1-5 GRADES IN MACEDONIA
- 95 Osman Emin**
EĞİTİM KURUMLARI VE AİLENİN ÖNEMİ DÜŞÜNEN, ÇÖZÜM ÜRETEEN TOPLUM İÇİN
Osman Emin
THE EDUCATIONAL INSTITUTIONS AND THE IMPORTANCE OF FAMILY FOR THE SOCIETY THAT THINKS, AND PRODUCES SOLUTIONS

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 107 Луси Караниколова-Чочоровска**
„НЕПОДНОСЛИВАТА ЕДНОСТАВНОСТ“ НА БОЛКАТА (КОН ПОЕТСКАТА КНИГА „ЌЕ СЕ ЗАВИЈАМ ВО ПЕСНИ“ ОД СНЕЖАНА СТОЈЧЕВСКА)
Lusi Karanikolova-Chochorovska
THE “UNBEARABLE SIMPLICITY” OF THE PAIN (TO THE POETRY BOOK “I WILL COVER MYSELF IN POEMS” BY SNEZANA STOJCEVSKA)
- 113 Марија Гркова**
КОНТРАСТИВНА ГРАМАТИКА ЗА ДВА НЕСРОДНИ ЈАЗИКА („КОНТРАСТИВНА ГРАМАТИКА НА ТУРСКИОТ И НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК“ ОД МАРИЈА ЛЕОНТИЌ)
Marija Grkova
CONTRASTIVE GRAMMAR OF A TWO UNRELATED LANGUAGES (“CONTRASTIVE GRAMMAR OF TURKISH AND MACEDONIAN LANGUAGE” BY MARIJA LEONTIK)

ДОДАТОК / APPENDIX

- 119** ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ
ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“
CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

ПРЕДГОВОР

Почитувани и драги читатели,

Со публикувањето на десеттиот број веќе се заокружува петтата година од постоењето на меѓународното научно списание „Палимпсест“. Објавените научни и стручни трудови во претходните девет броја од списанието несомнено сведочат за значајниот придонес на оваа наша публикација во развојот и унапредувањето на истражувањата во филологијата воопшто, односно во лингвистиката, науката за книжевноста, методиката на наставата и во културологијата. Тоа се должи, пред сè, на сериозната посветеност на уредувачкиот тим на „Палимпсест“ во подготовката за објавување на секој труд и на секој број од списанието, но и на покажаниот огромен интерес на наши колешки и колеги, научни истражувачи, од Македонија и од странство за соработка со нашето меѓународно научно списание и за објавување на свои научни текстови во него. Во таа смисла, како главен и одговорен уредник, сакам да изразам голема благодарност до сите уредници на „Палимпсест“ и до сите автори коишто ги понудија своите научни истражувања за објавување на страниците од ова наше списание.

И десеттиот број на „Палимпсест“ носи нови и интересни содржини во петте рубрики: „Јазик“, „Книжевност“, „Култура“, „Методика на наставата“ и „Прикази“. Со свои нови истражувачки текстови застапени се авторите Виолета Јанушева, Марија Леонтиќ, Петар Намичев, Екатерина Намичева, Умит Сулејмани, Осман Емин, Луси Караниколова-Чочоровска и Марија Гркова од Македонија, Жарко Миленич од Руската Федерација, како и Сандра Каралеца (Sandra Carapezza) и Марика Страно (Marika Strano) од Италија. Тоа значи дека во десеттиот број на меѓународното научно списание „Палимпсест“ се објавуваат трудови на македонски, руски, турски и италијански јазик коишто, се разбира, се придружени со апстракти на англиски јазик. Нашата надеж како уредувачка екипа е дека и овие најнови трудови во „Палимпсест“ ќе предизвикаат интерес кај научната јавност од областа на филологијата и културологијата.

Пред списанието „Палимпсест“ стојат нови предизвици што ги носи со себе иднината. Нашата интенција е списанието и натаму да се развива и да се унапредува во однос на квалитетот на научноистражувачките студии што ќе се објавуваат во него со цел што поголема афирмација на самото списание, на Филолошкиот факултет во Штип, како и на нашиот Универзитет „Гоце Делчев“ во меѓународната научна и високообразовна сфера. Досегашниот успех со објавувањето на десетте броја како и ентузијазмот и професионализмот на уредниците во списанието ни даваат за право да веруваме дека „Палимпсест“ како меѓународно научно списание за лингвистички, книжевни и културолошки истражувања ќе си го пронајде своето место во океанот од меѓународни научни публикации во светот на научноистражувачката мисла.

Ранко Младеноски, главен и одговорен уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

Dear readers,

By publishing the tenth issue we complete the fifth year of existence of the international scientific journal *Palimpsest*. The published research and theoretical papers in the previous nine issues undoubtedly affirm the significant contribution in the development and advancement of research in philology in general, i.e. in linguistics, literary science, teaching methodology and culturology. This is due, above all, to the serious commitment of the editorial team of “*Palimpsest*” in preparing each paper and each issue of the journal, but also to the huge interest shown by our colleagues and researchers from Macedonia and abroad for cooperation with our international scientific journal and for publishing their scientific work. In this regard, as the Editor-in-Chief, I would like to express my deep gratitude to all the editors of „*Palimpsest*” and to all the authors who have offered their scientific research for publication in this journal.

The tenth issue of *Palimpsest* offers new and interesting contents in five sections: Language, Literature, Culture, Teaching Methodology and Reviews as well. The authors Violeta Janusheva, Marija Leontikj, Petar Namicev, Ekaterina Namiceva, Umit Sulejmani, Osman Emin, Lucy Karanikolova-Chochorovska and Marija Grkova from Macedonia, Zharko Milenic from the Russian Federation, Sandra Carapezza and Marika Strano from Italy, present their new research papers. This means that the tenth issue of the international scientific journal *Palimpsest* publishes papers in Macedonian, Russian, Turkish and Italian which, of course, are accompanied by abstracts in English. As an editorial team, our hope is that the most recent papers published in *Palimpsest* will also arouse interest among the scientific community in the field of philology and culturology.

The future holds new challenges that *Palimpsest* faces as a journal. Our intention is to continue developing and improving the journal in terms of the quality of research studies that will be published, in order to achieve greater affirmation of the journal, of the Faculty of Philology in Stip, and of our Goce Delcev University within the international scientific and higher-education sphere. The success of the publication of the ten issues so far as well as the enthusiasm and professionalism of the editors of the journal give us the right to believe that *Palimpsest*, as an international scientific journal for linguistic, literary and cultural research will find its place in the ocean of international scientific publications in the world of scientific and research thought.

Ranko Mladenoski, *Editor in Chief of Palimpsest*

КУЛТУРА



CULTURE

ЈАВНИТЕ И ПРИВАТНИТЕ ОБЈЕКТИ ЗНАЧАЈНИ ЗА РАЗВОЈОТ НА УРБАНОТО ГРАДСКО ЈАДРО НА СКОПЈЕ

Петар Намичев

Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
petar.namicev@ugd.edu.mk

Екатерина Намичева

АУЕ-ФОН Универзитет, Скопје
ekaterina.namiceva@gmail.com

Апстракт: Различните делови на градот носат различно значење, оформувајќи се на истиот начин како и препознатливите урбани делови. Оправданоста на овие значења не е цврста и може да се бара во различни извори. Првично, овие значења произлегуваат од социјалната историја преку чувството за заеднички културен седимент.

Во почетокот на 20 век детектираме одредени параметри за создавање на специфично јадро на градот Скопје. Во овој период се јавуваат разни интерпретации на новите тенденции, укажувајќи на различни можности и методи за постигнување на резултати. Констатираме присуство на една специфична стилска формација која најопшто се одредува со терминот „академизам“. Со развојот на академизмот во меѓувоенниот период, во целокупната архитектонска слика ќе дадат свој придонес странските архитектурни преку своите композиции создале различни варијанти на академизмот. Во овој труд се согледуваат различните академски композиции преку анализа на јавните и приватните објекти кои придонеле за развојот на централното градско јадро во градот Скопје.

Клучни зборови: *јавен простор, приватен простор, централно јадро, академизам.*

Вовед

Покрај големиот број на дефиниции кои социолозите ги создале, можеме да издвоиме две кои го објаснуваат поимот *урбанизам*:

1. Просторната концентрација на популацијата базирајќи се на одредени димензии (Vogue & Hauser, 1963);
2. Дифузија на системот на вредности и однесување наречено „урбана култура“ (Bergel, 1955).

При анализирањето на принципите на создавање на нови просторни форми, се појавува проблематиката на организација на просторот во капиталистичките општества. Она што се појавува како проблем е многу повеќе

од зголемување на бројот и густината на населението во постоечките урбани делови. Разликата на новата урбана форма не е само во големината (која е последица на внатрешната структура), туку и во дифузијата на просторот помеѓу различни активности, функции и групи и нивната меѓусебна зависност како резултат на независна социјална динамика на една географска конекција.

На еден ваков простор се наоѓаат голем број активности како продукција (вклучувајќи ја агрикултурата), потрошувачка, размена и администрација. Дел од овие активности се концентрирани во една или во повеќе зони од регионот (како претставништва на одредени компании или индустриските активности), додека одредени активности се распространети низ целиот регион со одредена густина (како резиденцијални) (Castells, 1977).

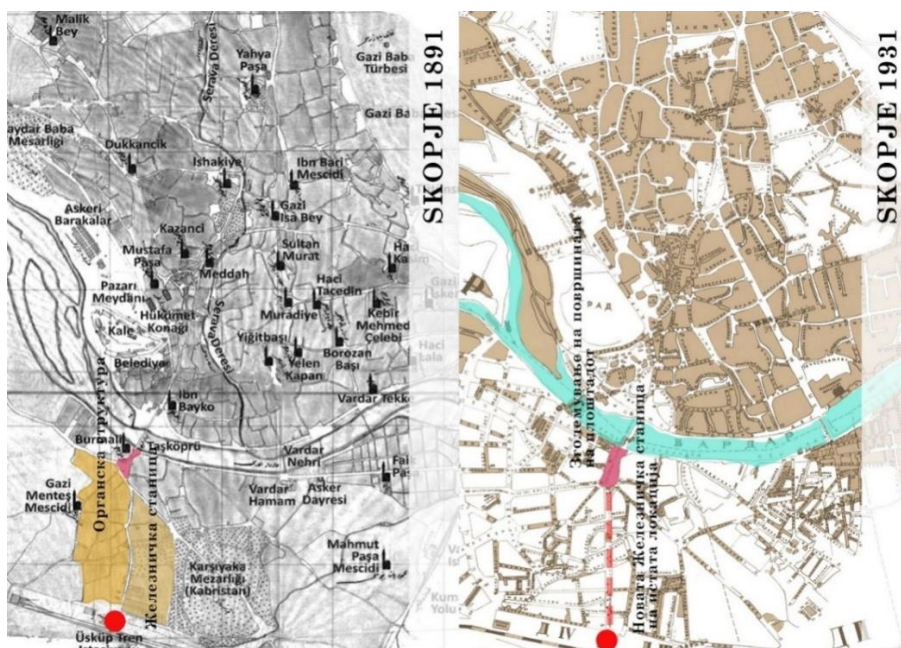
Урбани планови

Градот е вкоренет во навиките и обичаите на луѓето кои живеат во него. Градот поседува и морална и физичка организација, и овие две се поврзуваат меѓусебно на карактеристични начини со што се обликуваат и се модифицираат едни со други. Урбаниот план утврдува граници и наметнува одреден аранжман во рамките на градското подрачје врз објектите кои се формираат со приватна иницијатива, како и оние од јавен карактер. Во рамките на предвидените ограничувања, неизбежните процеси од човечка природа продолжуваат да им даваат на овие региони и на овие градби карактер што е помалку лесен за контрола. Со индивидуалната сопственост не е можно однапред да се одреди степенот на концентрација на населението што може да се случи во која било дадена област. Градот не може да ги одреди вредностите на земјиштето, а ние во најголем дел ја оставаме на приватното претпријатие задачата на утврдување на границите на градот и локацијата од неговите станбени и индустриски области. Личните вкусови, професионалните и економските интереси, неизбежно имаат тенденција да ги издвојуваат и со тоа да се класифицираат популациите на големите градови. На овој начин, градот се здобива со организација и дистрибуција на население што не е контролирано. Географијата, природните вредности и недостатоци, како и превозните средства, однапред го утврдуваат општиот преглед на урбанистичкиот план.

Зголемувањето на населението во градовите и економската потреба имаат тенденција да ја контролираат распределбата на населението. Бизнисите и индустријата бараат поволни локации привлекувајќи одредени делови од населението. Се појавуваат модерни резиденцијални квартави за живеење од кои се исклучени посиромашните класи од популацијата, како резултат на зголемената вредност на земјиштето. Со текот на времето секој предел од градот презема од карактерот и квалитетите на своите жители. Организацијата на градот, карактерот на урбаната околина е одредена од големината на популацијата, нејзината концентрираност и дистрибуција низ градската средина (Park & Burgess, 1967).

Промените во градежната индустрија ја направиле возможна концентрацијата на функции, административни и комерцијални, во еден лимитиран простор, достапни за сите области во метрополата, благодареејќи на конструираната на висококатниците (Gottmann, 1967).

Оформување на централното јадро на Скопје



Сл. 1. Урбанистичка мапа на Скопје од 1891 (лево) и од 1931 година (десно). Железничката станица е на иста позиција (со црвено), како и трасата на движење од станицата до плоштадот.

Во првите години од 20 век детектираме одредени параметри кои ќе создадат специфично јадро за креирање на компактен стилски израз во архитектурата. Друг важен фактор претставува специфичниот развој на европската архитектура и уметност кои во периодот помеѓу двете светски војни ќе извршат силно влијание врз архитектурата на балканските држави. Во периодот од крајот на 19 век се бараат нови форми, се разгледуваат нови тенденции за создавање на „нов стил“ при што помошта се бара во стилските од минатите векови. Се јавуваат бројни интерпретации на новите тенденции кои укажуваат на различните патишта и методи како отворени можности. Ако се разгледаат различните стилистички падови во текот на историскиот развој, ќе се види дека едно од можните објаснувања укажува дека секое појавување на ново естетско сфаќање се потпира само врз формите на старата класична уметност (Inkiostri, 1981). Уште во текот на 19 век пред развојот на академизмот, се афирмира мислењето дека за остварување на различните уметнички замисли може да се употребат формите од сите поранешни стилови на архитектурата и уметноста. Со овој став се оформува „еклектицизам“, постапка на составување на повеќе архитектонски слојови во една нова целина. Со специфичните влијанија кои ќе ги донесат архитектите школувани во различни европски центри, како и со познавањето и употребата на

еклектичните постапки во архитектурата, се констатира присуство на специфична стилска формација која се одредува со терминот „академизам“. (Enciklopedija, 1978, p. 30).¹ Академизмот претставува синоним за „педантно пренесување на физичките големини или специфики на стилот од еден медиум во друг, од една уметничка средина, уметничка епоха во друга“ (Manevic, 1972). Терминот академизам го подразбираат сите архитектонски остварувања во кои е вграден еклектичен дух, што во периодот помеѓу двете светски војни го констатираме како реалност која се употребува во видоизменет контекст.



Сл. 2. Урбанистичка мапа од 1932 година со поделба на градот на левата и десната страна од реката Вардар.

Кон целокупната архитектонска состојба, која ќе го одреди развојот на академизмот во меѓувоенниот период, во голема мера ќе придонесат странските архитекти во чии реализации строгите композиции со складни и проверени форми на веќе надживеаната академска архитектура, создаваат различни варијанти на академизмот кои повеќе или помалку се оддалечуваат од оригиналните концепции.

Академизмот на јавните и општествените згради, што го препознаваме како монументален или класичен академизам, се гради со репертоарот на елементи кои се однапред дефинирани во позициите на класицизмот, но чиј третман зависи од идеолошкото, односно општествено-политичкото опкружување (Грчев, 2003).

¹ Терминот бил создаден како алузија на конвенционална и педантна работа на уметничките школи (академии). Се употребува и како термин кој ја карактеризира конзервативната граѓанска уметност во Европа во периодот од 19 до 20 век. (Enciklopedija, 1978).

Во анализата на стилските параметри на академизмот во архитектурата во вој период, важна компонента претставува влијанието на руските архитекти. Во овој период во Македонија живеат голем број Руси, а поголемиот дел од нив е концентриран во поголемите градови: Скопје, Битола, Велес и др. Рускиот академизам, врз чија основа ќе се создава новата архитектонска естетика, е поставен на основите на една солидна академска школа, особено ценет во редовите на претставниците на власта во новосоздадената држава. По Првата светска војна Скопје добива функција на главен економски, општествено-политички и културен центар каде што се концентрираат различни содржини. Концентрацијата на капиталот, како и други бројни поволности, ќе придонесат во Скопје за краток период да бидат изградени голем број објекти за реализација на јавни и приватни објекти.



Сл. 3. Оска на движење од Железничката станица по улицата „Крал Петар“ по која се наоѓале резиденцијални објекти со комерцијални простории во приземјето

Јавни објекти

На скопскиот Плоштад истовремено се градат повеќе објекти меѓу кои и зградата на Народниот театар која, иако се наоѓала на другата страна на кејот, учествува во дефинирање на силуетата на Плоштадот. Во овие години почнува изградбата на Офицерскиот дом на Вилијем Баумгартен, солиден академичар и руски емигрант. Богдан Несторовиќ ќе ја подигне монументалната зграда на Народната Банка во специфичен манир на монументален европски академизам. (Грчев, 2003).



Сл. 4. Поранешниот Плоштад „Крал Петар“ во Скопје. Зградите на Офицерскиот дом и Народната банка со својата доминантна силуета формираат специфично централно градско јадро

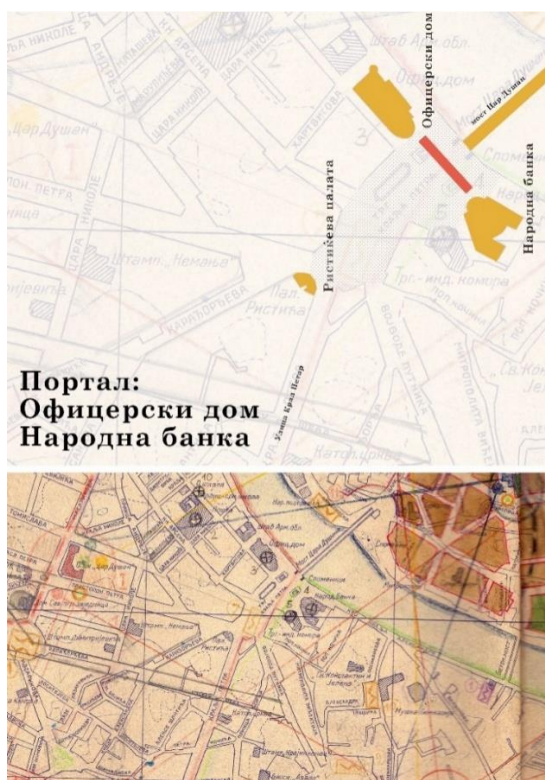
Рускиот архитект Вилајем Баумгартен е еден од поинтересните автори кои на специфичен начин ќе ги пренесат искуствата на академизмот и во нашите средини. Баумгартен ќе биде ангажиран за изградба на големи општествени и јавни објекти. Во 1928 година најпрво ќе се појави со изградбата на Генералштабот во Белград. Симетричното просторно решение, богатата класицистичка обработка на фасадата покажуваат одлично познавање на класичниот детаљ. Преку објектите на Баумгартен го согледуваме академското сфаќање на монументалната архитектура на државните згради (Kadijević, p. 250).

Основните поставки на академизмот кај Офицерскиот дом ги согледуваме во однос на поставеноста на локацијата. Неговата местоположба покрај кејот на Вардар придонело и за основната организација по една оска и отвореноста кон реката и кејот. Компилацијата од релативно голем број на обликовни елементи на целата композиција и организацијата на фасадните елементи им дава одредена доза на еkleктично стилизирање, но сепак спроведено во рамките на цврстата академски конципирана структура. Според ставовите на одредени истражувачи:

„Офицерскиот дом претставува решение со разновиден историцистички вокабулар и динамичен склоп, лишен од наративната скулптура и нефункционалното преполнување на фасадните површини... во содејство со зградата на Народната банка на Несторовиќ, Офицерскиот дом претставувал 'порта' на европско Скопје...“ (Kadijević, p. 246).

Уште еден проект кој урбанистички ја дополнува сликата на Градскиот плоштад е објектот на Народната банка, претставувајќи го новиот дух на

„обнова“ на Скопје. Изградбата на овој објект била започната во 1931 година според проектот на Богдан Несторовиќ (Којиќ, 1979). Имајќи ги предвид стилските особености на академизмот, овој монументален објект го утврдуваме како претставник на монументалниот академизам, односно варијанта на модернизиран академизам со класицистички обликовни елементи. Страничната фасада на Народната банка свртена кон кејот на Вардар упатува на монументално решение во духот на европските модели базирани на монументалните варијанти на неокласицистичките интерпретации според строга игеометризиран ритмичност на отвори и платна (Грчев, 2003, стр. 219).



Сл. 5. Урбан план на Скопје; објектот на Офицерскиот дом и Народната банка на Градскиот плоштад „Крал Петар“

На Градскиот плоштад објектот на Офицерскиот дом и на Народната банка воспоставуваат комуникација од обликовна смисла, постигнато со изведба на масивна завршна кула и на двата објекта. Оваа кула се наметнува како просторна доминанта која своето оправдување го добива преку урбаниот контекст со формирањето на „порта“ низ плоштадот, во чија оиска се наоѓа Камениот мост (мостот „Цар Душан“).

Еден објект сорезиденцијален карактер кој го дефинира аголниот блок што поврзува две улици и на одреден начин доминира во визуриите од

Плоштадот е Ристиковата палата. Овој специфичен објект го дефинира блокот на аголот доминирајќи во визуриците од Плоштадот. Овој објект е важен во влијанието врз развојот на главната улица кон Железничката станица (Грчев, 2003).

Ни самата денешна главна улица „Крал Петар“, која би направила чест и на самата престолнина, пред шест години не била многу подобра. Неколку накривени куќарки, типично турски по конструкција, излегуваа надвор во низот на останатите едноспратни, старомодни згради, преминуваа преку „тротоарот“ и допираа речиси до средината на „главната улица“. А главната улица? Таа била права ровина ишарана со безброј јами секогаш полни со вода. Без туристички прибор движењето по главната улица беше вистинска опасност. А пак возењето со пајтон?

На влезот во „главната улица“ на десниот агол имаше еден типичен кафански кепенок кој го носеше името кафеана „Код три шешира“. И таа со многу достоинство го носела ова значајно име бидејќи тука се собираа гурманите од старо Скопје. Една ноќ, 1925 година кафеаната настрада во еден многу оригинален пожар.

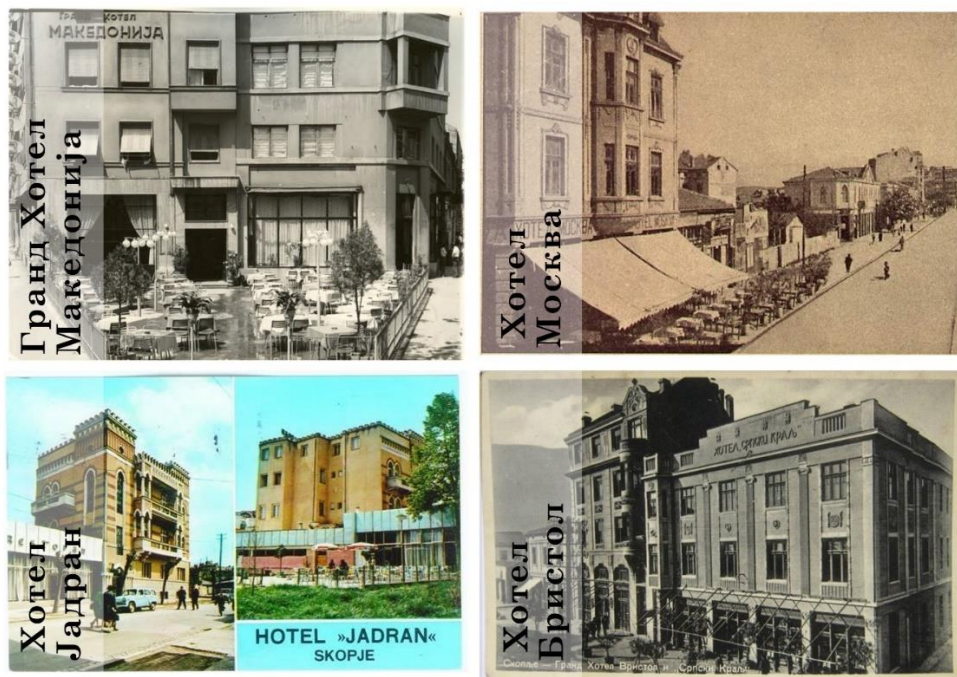
На овој агол денес се издига еден блок на огромни, модерни палати на г.г Владе Ристик, д-р Икономовик и Стефан Настик. Главната улица е регулирана, а многубројните првокласни модерни магацини, ресторани и хотели, со многу жив промет, се издигаат во редот на модерните големоградски улици. (Историја на македонскиот народ, 1988).



Сл. 6. Дел од урбанистичкиот план на Скопје во реонот околу Железничката станица и главната улица „Крал Петар“ – квартал на новоизградени најрепрезентативни хотели и кафеани (1918-1930)

Овој извадок од весникот „Политика“ објаснува за состојбата на главната улица „Крал Петар“ од Железничката станица до главниот Плоштад. На аголот каде денес се наоѓа блокот со Ристиковата палата, палатите на

Настеви и Икономови, пред нивната изградба на локацијата се наоѓал угостителски објект кој подоцна во 1925 година настрадал во пожар. На урбаната мапае покажана локацијата на Железничката станица и главната улица „Крал Петар“ со сите хотели. Еден од најстарите е „Гранд хотел Македонија“ кој бил во непосредна близина на Железничката станица. На горната страна од Плошадот подоцна бил отворен и хотелот „Јадран“.

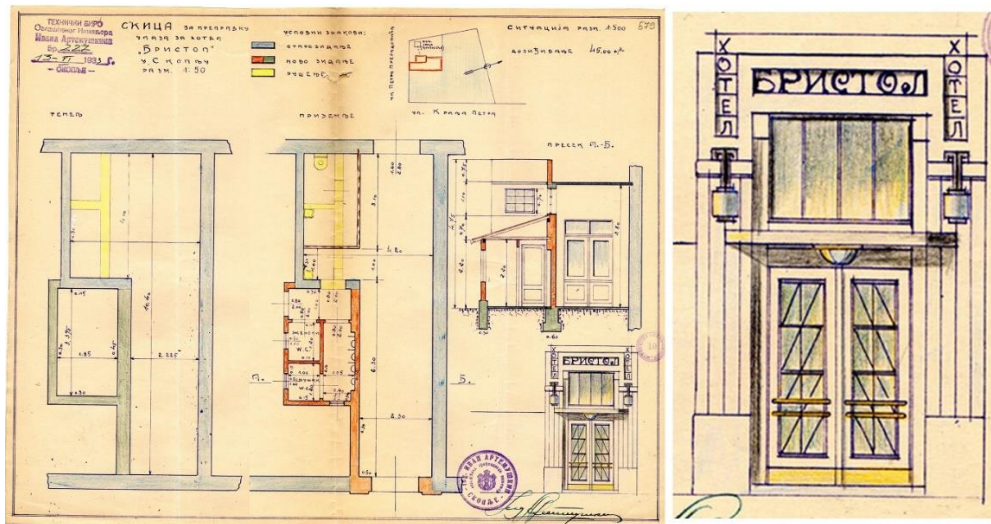


Сл. 7. Поголемите хотели во централното градско јадро изградени во периодот помеѓу двете светски војни. „Гранд хотел Македонија“, хотел „Москва“, хотел „Јадран“, хотел „Бристол“ и хотел „Српски Краљ“

Еден од најрепрезентативните објекти кои и денес сè уште сведочи за културниот живот на градот Скопје е хотелот „Бристол“ од 1924 година. Кај овој објект ги наоѓаме сите основни поставки на академскиот пристап преку вертикалните пиластри и прозорските отвори. Кај ова фасадно решение вертикалноста е смирена со хоризонталниот разделен венец во последниот кат. Отстапување од академските правила воочуваме кај влезната партија на десниот агол каде неочекувано се јавува полукружно еркерно исфрлање од основниот волумен.

На 26 февруари 1934 година сопственикот на хотел „Бристол“, Ристо Караца, бара дозвола од Општина Скопје за измена на главниот влез од својот хотел. Преку овој документ добиваме податоци за културниот живот на градот Скопје каде Караца наведува дека во текот на 1933 година инвестирал триста илјади динари со цел да го подигне својот хотел на едно повисоко ниво. Свесен

за големата улога која хотелот како објект ја има за прометот на странци и за самиот град, Караџа донесува одлука да потроши уште ресурси за хотелот „Бристол“ за да може уште подобро да го претстави градот Скопје. Проблемот кај влезот на хотел „Бристол“ бил што тоалетите се наоѓале на самиот влез на објектот пред рецепцијата. Тој во прилогот им доставува нов план за внатрешна измена во хотелот како и нов влезен дел на предната фасада. Планот за измените го има направено арх. Иван Артемушкин во 1933 година.



Сл. 8. Хотел „Бристол“, сопственост на Ристо Караџа. Предлог-проект на арх. Иван Артемушкин за ново решение на влезниот портал на хотелот и нова фасадна обработка на пределот околу влезната порта (1934 година)

Приватни објекти

Строгите академски правила кои ќе бидат редефинирани со отворена сецесиска слобода се содржат во неколку карактеристични објекти во централното градско јадро. Овие неколку објекти ги нарекуваме „градски палати“ (Грчев, 2003, стр. 226), станбени објекти како што се станбените објекти на фамилијата Икономови според проектот на архитектот Борис Дутов, станбениот објект на фамилијата Настеви, Тодорови и Армагањан на ул. „Македонија“. Кај овие објекти го утврдуваме присуството на сецесијата повеќе како внесување на немир во строгите академски правила според кои се обликувани, отколку како дефинирана стилска формација (Грчев, 2003, стр. 226).

Објектот на Агоп Дикицијан е изграден во 1936/1937 година. Агоп Дикицијан во почетокот на триесеттите години се населил во Скопје. Својот капитал Агоп го вложил во отворање на фабрика за свилени шамии. Тој, исто така, поседувал трговски складишта и отворил и фабрика за чевли. (Стефанов, 1994). Овој објект е пример за неоригинални копирања спроведени со цел да се задоволат барањата на нарачателите без оглед на естетските и архитектонско-

стилските императиви. Имајќи го предвид опусот на Артемушкин во овој период, овој објект го издвојуваме како осамен и единствен стилски експеримент. При употребата на стилските форми направена е цврста и почитувана симетрија, издржани пропорции и ритмичност во разместувањето на архитектонските елементи.



Сл. 9. Приватни објекти: објектот на Агоп Дикицијан, автор на проектот Иван Артемушкин; почетна страница од проектната документација за „Арапска куќа“ (десно, горе); Одлука од Градското поглаварство во Скопје од 1937 година на Агоп Дикицијан, трговец од Скопје, за подигнување на двокатна зграда наменета за живеење

Ристикевата палата го дефинира аголниот блок доминирајќи во визуриите од Плошадот. Тој е еден од првите објекти изградени во јадрото кое понатаму се развивало кон Железничката станица. Овој објект, но и објектите околу него во блокот претставуваат фронтони во функција на просторни реperi во чии граници се одвивала архитектонската продукција во следните децении. Ристикевата палата била изградена според проектот на Драгутин Маслаќ, во 1925 година, кој функционално го прилагодил проектот на основата според условите на локацијата. Маслаќ креирал фасадно решение составено од три дела интегрирани во еден фасаден волумен поради аголната поставеност на објектот. Архитектот создал решение кое се наметнува во просторот со масивен волумен. Кај влезната партија е направен напор за нагласување со различни стилски форми. Сепак, должината на фронтот не дозволува овој влез да биде согледан како доминантен, иако е ориентиран кон Плошадот. Слободната сецесиска форма според која се изведени декоративните стилски форми ја нарушува академската дисциплина која ја има во целокупната композиција.

Скулптурите на Д. Станковиќ на завршниот венец формираат сложено акцентирање доминирајќи во просторот. Академскиот манир е загрозен со слободната сецесиска разиграност како и со разновидноста на декоративните елементи. Ова ја потврдува стилската некохерентност и затоа овој објект се наоѓа на граница на академското стилско одредување (Грчев, 2003, стр. 227).

Ристикевата палата како и објектите околу неа во истиот блок (слика 10) ги нарекуваме „градски палати“ кај кои одредуваме присуство на сецесија. Ова произлегува од слободната композиција на составните елементи на фасадите ограничени однапред со поставеноста во интегрален уличен фронт. Заради дефинирање на главната улица и Плоштадот, овие објекти се изградени со високо приземје и три ката, што придонесува за нивниот монументален изглед (Грчев, 2003).

Во духот на академизираните варијанти на станбени објекти се јавува потреба од спроведување на елементи кои отклонуваат од строгите академски правила. Во фасадното решение на куќата на Тодорови фасадните прекршувања со тенките балконски плочи упатуваат на сецесиски манир, а вертикалните пиластри на средното фасадно платно се прекинати со балконските плочи. Ова придонесува за сооднос на вертикалните и хоризонталните елементи на фасадната композиција. Овие станбени објекти околу Ристикевата палата укажуваат на разнородноста на декоративната содржина, како и на разликите во композицијата на архитектонските елементи.

Тешко е да се извлече заклучок кој во иста насока би ги определил овие објекти под дефинициите на академизмот или сецесијата (Грчев, 2003, стр. 229).



Сл. 10. Аголен блок составен од градските палати наспроти јавните објекти

Заклучок

Кај приватните резиденцијални објекти се среќава декорација од различно стилско потекло во комбинација со различна фасадна обработка. Сепак, интегралното решавање на затворен уличен блок со што се формира внатрешен двор, претставува организирана изградба и означува постепено формирање на блоковите во централното градско јадро. Овој вид на објекти треба да се третираат како општ придонес во архитектонскиот израз на централното градско јадро на Скопје.

Според анализираното, можеме да заклучиме дека постои преклопување во временскиот период кога на Плоштадот истовремено се градат повеќе јавни објекти. Доминацијата на академското стилско одредување се гледа во објектите како што се Офицерскиот дом од Вилием Баумгартен и монументалната зграда на Народната банка од Богдан Несторовиќ. Со овие објекти се создава една комплексна архитектонска и урбанистичка состојба во формирање на централното подрачје на Скопје. На Градскиот плоштад го утврдуваме присуството на академизмот кај јавните и приватните објекти.

Библиографија

- [1] Bergel, E. (1955). *Urban sociology*. New York.
- [2] Bogue, D., & Hauser, P. J. (1963). *Polpulation distribution, urbanisam and internal migration*. World Population Conference.
- [3] Castells, M. (1977). *The Urban Question* (3rd изд.). London: Edward Arnold Ltd.
- [4] *Enciklopedija*, M. (1978). Beograd: Prosveta.
- [5] Gottmann, J. (1967). *The skyscraper amid the sprawl*. (G. J., Ур.) New York: *Metropolis on the move*.
- [6] Inkiostri, D. (1981). *Preporođaj srpske umetnosti. Ideje srpske umetničke kritike i teorije 1900-1950*, 3, 44-54.
- [7] Kadijević, A. (н.д.). *O radu ruskih arhitekata u Juznoj Srbiji u periodu izmegu dva svetska rata*. стр. 250.
- [8] Kojić, B. (1979). *Drustveni Uslovi Razvitka Arhitektonske Struke u Beogradu 1920-1940*. Српска академија наука и уметности (81).
- [9] Manević, Z. (1972). *Novija srpska arhitektura. Srpska arhitektura 1900-1970, Jugosloveska umetnost XX veka*, 11.
- [10] Park, R. E., & Burgess, E. W. (1967). *The City , Suggestions for Investigation of the human behaviour*. London: The University of Chicago Press.

*

- [1] Грчев, К. (2003). *Архитектонските стилови*. Скопје: Институт за фолклор „Марко Цепенков“.
- [2] *Историја на македонскиот народ* (1988). Во: весник Политика, Скопје, стр. 217-234.
- [3] Стефанов, Т. (1994, Октомври 1). *Како во ориентална сказна*. Вечер, стр. 14.

Petar Namichev
Goce Delchev University, Stip

Ekaterina Namicheva
FON University, Skopje

**The Significance of the Private and Public Buildings for the Urban Development
of the City Core of Skopje**

Abstract: Different parts of the city have different meanings, forming in the same way as the recognizable urban parts. The justification of these meanings is not solid, it can be sought in various sources. Initially, these meanings stem from social history through a sense of shared cultural sediment.

At the beginning of the 20th century, we detect certain parameters for creating a specific core of the city of Skopje. During this period, various interpretations of the new tendencies appear, pointing to different possibilities and methods for achieving results. We note the presence of a specific stylistic formation that is generally defined by the term “academism”. With the development of academism in the interwar period, foreign architects will contribute to the overall architectural image, who through their compositions have created different variants of academism. This paper examines the different academic compositions through the analysis of public and private buildings that have contributed to the development of the central city core in the city of Skopje.

Keywords: *public space, private space, central core, academism.*



ГОД. V
БР. 10

ПАЛИМПСЕСТ

PALIMPSEST

VOL. V
NO 10